

Wassermelone; *Ikre* = Heringsrogen, Kaviar oder eine Paprikaspeise; *Kabatschki* = eine Kürbisart zum Kochen und Backen; *Kaluscha*, *Haluschke* (ukrainisch: *galuschka*) = Mehlspeise, Kraut- oder Kohlwickel mit Schweinegehacktem und Reis; *Katletta* = Fleischküchlein aus Hackfleisch, Klopse (Schweinegehacktes im Schmalz gebraten); *Kolodez*, *Kaladez* (russisch: *холодец*) = Eisbein oder Sülze (Zittriges); *Kwas* = russisches schwach alkoholisches Getränk aus gegorenem Brot, Mehl, Malz u.s.; *Lemonad* = Lemonade; *Maroschena* (russisch: *мороженое*) = Speiseeis; *Moskowski (wurst)*, (russisch: *колбаса «Московская»*) = Moskauer Wurst; *Maslena* (russisch: *маслина*) = Oliven; *Sacharin* = Süßstoff; *Saguska* = Zwischenmahlzeit, Vorspeise; *Schmalz*, *Smalz* = Schweineschmalz, wurde hauptsächlich als Kochfett verwendet; *Suchare* (russisch: *сухари*) = Zwieback, grober Zwieback; Waffla = Waffeln;

b) rumänische

Allewar (Halva) = Naschzeug aus Honig, Sesam und Öl; *Malai* = Maiskuchen; *Mamaliga*, *Mamlig* (mamaligă) = Maismehlspeise; *Pastram* (pastramă) = gewürztes und geräuchertes Fleisch; *Platschente* (placintă) = Kürbiskuchen, in Teig eingeschlagene und gebackene Früchte, besonder Kürbis «Kerbsaplatschenta»;

c) arabische

Zibera = Rosinen.

Die Ergebnisse zeigen, dass die fremde Lexik in der Sprache der Deutschen in Bezug auf Kommunikation mit verschiedenen Ethnien, ein wichtiger, unverzichtbarer Bestandteil ihres Wortschatzes sowie ein Mittel der friedlichen und freundlichen Kooperationsverhältnisse mit den Bewohnern der angrenzenden Nachbardörfer ist. Durch die Anwendung verschiedener Methoden können als Perspektive der vorliegenden Studie nicht nur die Fremdwörter in der Sprache der deutschen Kolonisten, sondern auch ihre Mundarten in Umgangssprachen der Bessarabien-Völker untersucht werden.

1. Gäckle H. Geschichte der Gemeinde Alt-Posttal (Bessarabien). – Herausgegeben von Alt-Posttaler Heimatausschuß zum 160. Jahrestag der Gründung der Gemeinde. 1823-1983. – Württemberg, 1983. – 1028 s.
2. Janke O. Friedenstaler Mundart. Information, Textbeispiele, Redensarten, Wörterverzeichnis. – Herausgeber : Oskar Janke, 1984. – 112 s.

СПЕЦИФІКА ТИПОЛОГІЇ ОПОВІДУВАННЯ В ТЕКСТІ НОВЕЛІСТИЧНОЇ ПРОЗИ

Наталія Гончарова

магістрантка факультету іноземних мов

Галина Олейнікова

к. філол. н., доцент

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

На сучасному етапі дослідники дедалі активніше застосовують наратологічний аналіз текстів, котрий передбачає комунікативне розуміння природи літератури, зокрема авторську стратегію у виборі читача і текстуальних технологій. Зацікавлення науковців стосується комунікативного аспекту породження

тексту, що передбачає врахування різних інстанцій його комунікативних рівнів. Наратологія як літературознавча теорія ґрунтується на принципі поєднання у тексті подвійної подієвості: подій, про які оповідається, та події власне оповідання. Наратологічний аналіз сприяє кращому усвідомленню оповідної стратегії, а також

IV Дунайські наукові читання: гуманітарна освіта в теорії та практиці

способу вираження письменницького світогляду.

Не викликає заперечень теза про те, що кожен уявний, вірогідний світ будь-якого художнього твору організовується точкою зору його спостерігача. Вивчення «точки зору» як наукової проблеми має свою історію. Наприкінці XIX ст. основу її розроблення закладає у своїх працях Г. Джеймс. У 20-х рр. XX ст. кілька робіт дослідженню цього питання присвячує філософ, культуролог М. Бахтін [1]. На невіддільності проблеми точки зору від проблеми можливих світів наголошує Ц. Тодоров [2]. В. Постовалова визначає проблему точки зору як своєрідну «призму, крізь котру реалізується світобачення» [3, с. 55].

Увага наступних дослідників насамперед зосереджується на з'ясуванні змісту поняття «точка зору». Так, для визначення даної понятійної категорії формулюється певна кількість по суті синонімічних термінів: «оповідна перспектива» (Є. Гончарова, Ю. Лотман), «перспектива (той, хто спостерігає) і голос (той, хто говорить)» (Ж. Женетт). Крім того, французьким фахівцем у галузі сучасної теорії літератури Ж. Женеттом впроваджено поняття «фокалізація». Науковець трактує означену дефініцію як «перспективу уявлення ситуацій і подій, перцептивну чи концептуальну позицію, в термінах котрої вони зображуються» [4, с. 391]. Доцільно зазначити, що в такому контексті суб'єктом фокалізації виступатиме фокалізатор (наратор або оповідач).

Відомий лінгвіст О. Падучева зазначає: «основним при описі наративу є питання ..., хто в наративі є заступником того, котрий говорить» [5, с. 200]. З літературознавчої точки зору проблему автора висвітлює в низці своїх праць філолог, літературознавець Г. Гуковський. Дослідник пов'язує витoki зародження проблеми автора в літературі з появою проблеми особистості в російській дійсності. Так, він наголошує: «саме оповідач визначає весь зміст зображеного в

творі» [6, с. 201]. Отже, вибір фокалізатора, з позицій якого викладатимуться події художньої дійсності, безперечно має важливе значення для будь-якого літературного твору.

Типологія оповідних або фокалізаторних форм відзначається різноманіттям. Зокрема, фокалізація буває зовнішньою (автор займає позицію поза художнім світом) та внутрішньою (суб'єктом є вигадана особа). Американський лінгвіст Р. Лангакер щодо останньої позиції конкретизує: «особистість, яка сприймає ситуацію певним чином відносно інших задуманих альтернатив» [7, с. 242].

Дослідниця Н. Кожевникова у своїй науковій розвідці характеризує типи оповідування як композиційні єдності, формування яких спричинене певною точкою зору автора, оповідача, персонажа. Крім того, вона пропонує таку класифікацію оповідачів: 1) розповідь від 1-ї особи, котра «може належати і безпосередньо письменнику, і конкретному оповідачеві, і невизначеному оповідачеві»; 2) розповідь від 3-ї особи, в якості якої виступає всезнаючий автор або анонімний оповідач [8, с. 104]. У свою чергу В. Кухаренко наводить наступні типи передорученого оповідування: 1) суб'єктивізоване (від 1-ї особи); 2) несуб'єктивізоване (від 3-ї особи) [9, с. 170].

Запропонована В. Кухаренко класифікація потребує уточнення. На позначення типу оповідування від 3-ї особи доречно застосовувати термін «об'єктивізоване». Іншими словами, оповідач немовби розчиняється в потоці подій художньої дійсності, феєрії фабульних ходів, калейдоскопі дійових осіб. Саме так у читача виникає відчуття, що перед ним не книга, а справжнє життя. І. Колегаєва уточнює, що у такому типі оповідування, автор як адресант певного повідомлення «спрямовує його «в простір» – не якійсь конкретній особі, а невизначеній безлічі адресатів – потенційних читачів» [10, с. 8].

IV Дунайські наукові читання: гуманітарна освіта в теорії та практиці

Важливо усвідомлювати, оповідування від 3-ї особи охоплює всі події, що відбуваються в тексті; відоме минуле, теперішнє і майбутнє кожного персонажа, їхні думки, поведінкова мотивація. Така оповідь є об'єктивною, адже відсторонена від історії, яка розповідається, внаслідок своєї локалізації. Оповідач знаходиться за текстом, не бере в ньому участі, емоційно не залежить від даної історії. Отже, вищесказане дозволяє оповідачу оцінювати події незацікавлено. За умови об'єктивізованого оповідування (від 3-ї особи) місце співрозмовника може бути як незайнятим, так і зайнятим, ким завгодно. Для оповідача це не є принциповим, адже він звертається не до якогось конкретного читача, а до всіх одразу. Е. Бенвеніст відзначає фактично відсутність особи, використовуючи термін «не-особа» [11, с. 259]. Н. Кожевникова текст від «he/she» називає «зовні безадресною формою» і навіть безвекторною структурою [8, с. 104-105]. Отже, у даному контексті події «самі себе оповідають», неначе «висловлюючись від свого імені».

Ж. Женетт запропоновані Е. Бенвеністом основні характеристики визнає релевантними (тобто здатними слугувати для розрізнення мовних одиниць). Він визначає оповідування від 3-ї особи автономним, незалежним, «прозорим» текстом [12, с. 92]. Резюмуючи зауважимо, читач розуміє текст незалежно від особистості та місцезнаходження оповідача. Читачеві, аби усвідомити, де відбуваються події і хто/що є об'єктом оповідування, зовсім непотрібно знати, яким є ставлення оповідача до оповіданої історії або що виступає джерелом його знань про неї. Ми погоджуємось з Е. Бенвеністом, що основним часом об'єктивного оповідування є Past Simple, а його «головною часовою позначкою» – момент події [11, с. 259]. Отже, у тексті вищезазначеного типу зв'язок із моментом оповідування відсутній, достеменно невідомо, як далеко в просторі і в часі

знаходяться між собою висвітлювані події та момент, у котрому оповідач їх оповідає.

Ж. Женетт для визначення тексту від 3-ї особи використовує термін «*narration hétérodiégétique*». Даний тип оповідування (нарація) характеризується відсутністю прямого зв'язку між особистістю оповідача та розумінням читачем тексту. Це пояснюється насамперед тим, що оповідач перебуває за межами текстового простору, тому читач про нього нічого не знає. Науковець застосовує також терміни «*narrationel*» або «*non-focalisé*», наголошуючи, що основним завданням є оповідування тексту таким чином, неначе текст «розгортається сам собою» [12, с. 92].

Для ілюстрування вищезгаданого типу оповідування наведемо новелу К. Менсфілд «Prelude» («Прелюдія»). Цей твір змальовує історію життя в сімейному колі, яке для будь-якої людини є оплотом найбезпечніших і найспокійніших умов перебування. У «Prelude» описаний дім, у котрому є місце кожному члену родини, глава сімейства своїм завданням вважає забезпечення матеріального добробуту, а бабуся – піклування про всіх. Однак, новела сповнена контрастів і протиставлень: приховані внутрішні переживання та одноманітність зовнішнього життя; чітко впорядковане домашнє господарство та невимірне буяння оточуючої природи; побутові предмети звичні вдень, але таємничі і навіть ворожі вночі тощо [13, с. 171].

При аналізі другого типу – суб'єктивізованого оповідування (від 1-ї особи) – необхідно зважати на наявність додаткової ланки комунікативного ланцюжка – а саме фіктивного автора твору, основного оповідача, конкретної дійової особи. У такому випадку в створенні дискурсу в якості основної лінгвістичної форми використовується займенник першої особи «I». Важливо пам'ятати, при оповідуванні від 1-ї особи можуть вживатися майже всі варіанти часу, серед найчастіше застосовуваних: Future Simple, Present і Past. Виключення може становити у певних випадках лише Past

IV Дунайські наукові читання: гуманітарна освіта в теорії та практиці

Simple. Отже, в реальній мові плану мовлення саме Present і Past відповідають у тексті «позначці моменту мовлення».

Характеризуючи позицію оповідача в суб'єктивізованому оповіданні, відзначимо його обов'язкову локалізацію всередині тексту. Оповідач є головним або одним із персонажів, тобто він досить наближений до інших героїв. Принциповою відмінністю від попередньо охарактеризованого об'єктивізованого оповідання є насамперед бачення оповідачем викладених ним же подій. У даній ситуації виклад має опосередкований характер, із накладенням його власних суб'єктивних оцінних суджень. Іншими словами, це бачення звужене, наче «пропущене» крізь емоційний світ і свідомість того, хто говорить («І»). Ж. Женетт пропонує для його найменування термін «*homodiégétique*» і визначає, що в змістовній канві тексту він виконує функції основної дійової особи чи свідка подій. На думку дослідника, в ролі головного героя він озвучуватиме текст «*autodiégétique*», а отже не поступатиметься у функціональності оповідачеві [4, с. 253].

Лінгвіст і літературознавець В. Виноградов виокремлює такі різновиди оповідання від 1-ї особи: 1) оповідання, виконане письмовою літературною мовою зі збереженням усіх норм граматики; 2) оповідання, у котрому автор «тягне за собою ланцюг чужих мовних свідомостей...» [14, с. 127-129]. Зокрема, на думку вченого, саме так працював М. Гоголь: «підносив оповідні прийоми глушини на рівень норми стилів літературно-художньої прози, при цьому своєрідно деформуючи та поєднуючи їх з іншими стилістичними елементами» [14,

с. 128]. Зауважимо, другий різновид оповідання В. Виноградов називає оповідкою. Дослідник наводить такі її особливості: прагнення до «ілюзії свого літературного злиття з усними оповідними монологами», а також специфічну семантику займенника «я». Науковець розмірковує над змістовним наповненням «я», пояснюючи, що розуміє під «я» оповідача, котрий являє собою певний образ. Функціональна природа такого образу двоїста, адже це одночасно і займенник, й ім'я суб'єкта. Отже, в оповідці «я» виконує функцію «образу-займенника», максимально віддаленого від «я» письменника, котре в свою чергу буде «образом-ім'ям». В. Виноградов уточнює: «я» оповідки дозволяє письменнику «покрити форми мовлення, скомбіновані з елементів різних літературно-книжкових жанрів та оповідково-діалектних конструкцій» [14, с. 128]. Для прикладу даного типу оповідання згадаємо англійську класику – «*Great Getsby*» («Великий Гетсбі»), «*Jane Eyre*» («Джейн Ейр») та ін.

Таким чином, механізми взаємопроникнення двох форм оповідання досліджені недостатньо. Насамперед це стосується жанру англійської новели, творів написаних від 3-ї особи, на прикладі яких ми продемонстрували взаємини між автором і читачем, часом і простором, охарактеризували типи оповідання, визначили основні текстові категорії. Додаткового вивчення потребують літературні засоби для висвітлення зв'язків дискурсу й оповідання, задіяні в конкретних текстах.

1. Бахтин М. М. Проблема текста. Опыт философского анализа / М. М. Бахтин // Вопросы литературы. – 1976. – № 10. – С. 122-151.

2. Тодоров Ц. Грамматика повествовательного текста / Ц. Тодоров // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 8: Лингвистика текста: Сборник статей / Общ. ред. и вступительная статья Т. М. Николаевой. – М. : Прогресс, 1978. – 479 с.

3. Постовалова В. И. Картина мира в жизнедеятельности человека / В. И. Постовалова / Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира / Под ред. Б. А. Серебренникова. – М. : Наука, 1988. – 216 с.

IV Дунайські наукові читання: гуманітарна освіта в теорії та практиці

4. Женетт Ж. Фигуры / Ж. Женетт. – В 2-х т. – М. : Издательство им. Сабашниковых, 1998. – 944 с.
5. Падучева Е. В. Наблюдатель как Эксперимент за кадром / Е. В. Падучева // Слово в тексте и в словаре: Сборник статей к 70-летию Ю. Д. Апресяна / Ред. Л. Л. Йомдин, Л. П. Крысин. – М. : Языки русской культуры, 2000. – 647 с.
6. Гуковский Г. А. Реализм Гоголя / Г. А. Гуковский. – М.-Л. : Государственное издательство художественной литературы, 1959. – 532 с.
7. Langacker R. W. Grammar and Conceptualization / R. W. Langacker. – Berlin–New York : Mouton de Gruyter, 1999. – 427 p.
8. Кожевникова Н. А. О соотношении типов повествования в художественных текстах / Н. А. Кожевникова // Вопросы языкознания. – 1985. – № 4. – С. 104-114.
9. Кухаренко В. А. Интерпретация текста: Учебное пособие для студентов педагогических институтов по специальности № 2103 «Иностранный язык» / В. А. Кухаренко. – М. : Просвещение, 1988. – 192 с.
10. Колегаева И. М. Френсис Скотт Фицджеральд. «Великий Гэтсби» / И. М. Колегаева / Индивидуально-художественный стиль и его исследование / Под общ. ред. В. А. Кухаренко. – К.–О. : Вища школа, 1980. – 167 с.
11. Бенвенист Э. Общая лингвистика / Э. Бенвенист. – М. : Прогресс, 1974. – 447 с.
12. Genette G. Nouveau Discours du Récit / G. Genette / Ed. du Seuil. – Paris : Collection «Poétique», 1983. – 119 p.
13. Hankin C. A. Katherine Mansfield and her confessional stories / C. A. Hankin. – London, 1983. – 271 p.
14. Виноградов В. В. О теории художественной речи / В. В. Виноградов. – М. : Высшая школа, 1971. – 240 с.

ПИТОМІ VS ІНТЕРФЕРЕНТНІ ЕЛЕМЕНТИ У ГРАМАТИЦІ УКРАЇНСЬКОЇ ГОВІРКИ

Марина Делюсто

к. філол. н., доцент

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

З-поміж проблем слов'янської діалектології актуальною видається проблема дослідження динаміки новостворених говірок, зокрема таких, як південнобессарабські – переважно гетерогенні, сформовані за рахунок переселення (або дозаселення) носіїв різних українських діалектів. Протоговірки, потрапляючи в інше лінгвальне середовище, утворюють новожитні, що виявляють чимало цікавих особливостей розвитку мови. Одним з аспектів, що потребує окремого розгляду в цьому контексті, вважаємо визначення питомого / запозиченого характеру структурних рис переселенської говірки. Зокрема, подальше

вивчення новожитньої української говірки с. Шевченкове Кілійського р-ну Одеської обл., що функціонує приблизно упродовж 200 років у ситуації тісного контакту з діалектними, а подекуди й літературними різновидами української, румунської, російської, болгарської та гагаузької мов на території Південної Бессарабії, змушує замислитися над природою деяких периферійних ланок її граматичної системи, що можуть бути інтерпретовані або як архаїчні елементи, що залишились від протоговірок, або як наслідок взаємодії з іншими мовами. Не виключаючи й подвійної мотивації таких структурних елементів, проаналізуємо їх детальніше.